

Pla Estratègic de l'Alimentació a Catalunya 2021-2026

Estat de l'art de l'alimentació a
Catalunya: **Diagnosi tècnica**

Eix de Sostenibilitat Social

El present document té com a objectiu facilitar el treball d'elaboració del Pla Estratègic de l'Alimentació a Catalunya 2020-2025, identificant l'estat de l'art general de les dimensions directa i indirectament vinculades a la configuració del model alimentari del país. No té caràcter jurídic ni exposa la posició del Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació.

Índex

01. Introducció

- 1.1. Enfocament metodològic
- 1.2. Contextualització dels eixos
- 1.3. Estructura del document de diagnosi per eix de treball
- 1.4. Consideracions metodològiques

02. Diagnosi de l'eix de Sostenibilitat Social

- 2.1. Conceptualització de l'eix de treball
- 2.2. Estat de l'art
- 2.3. Percepcions i valoracions qualitatives
- 2.4. Anàlisi de les Debilitats, Amenaces, Fortaleses i Oportunitats

03. Bibliografia de referència

1

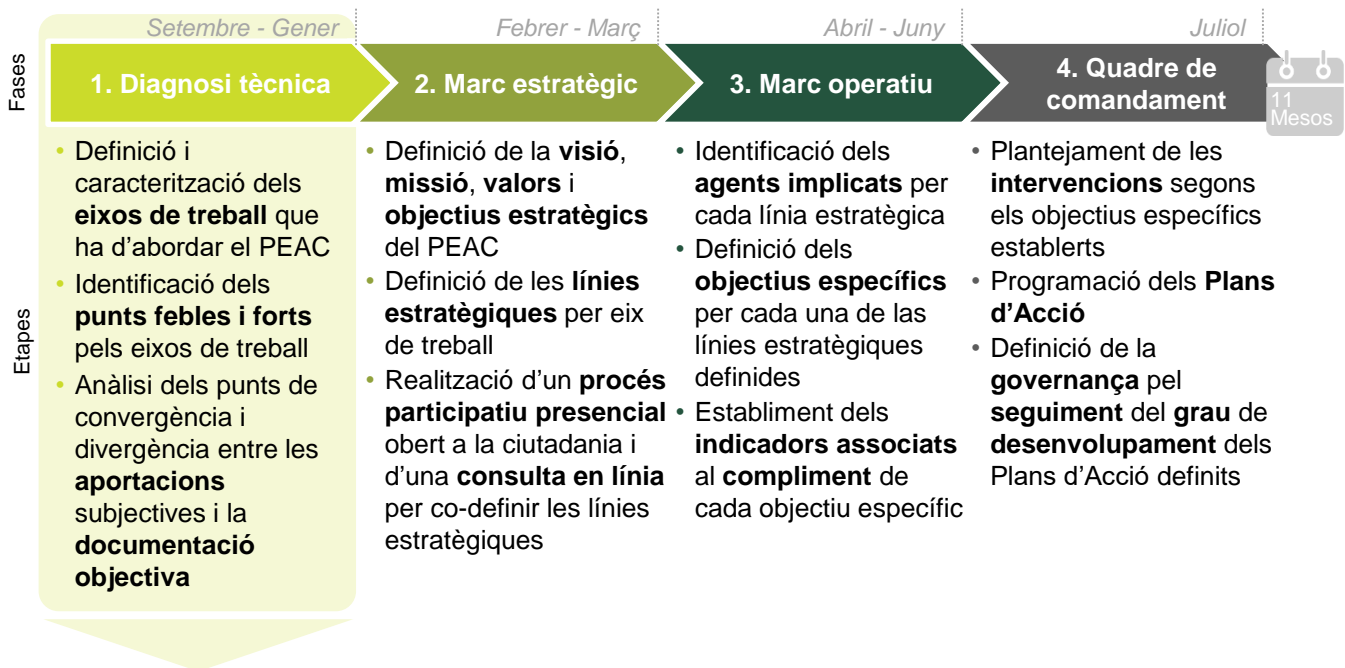
Introducció

- 1.1 **Enfocament metodològic**
- 1.2 **Contextualització dels eixos de treball**
- 1.3 **Estructura del document de diagnosi per eix de treball**
- 1.4 **Consideracions metodològiques**

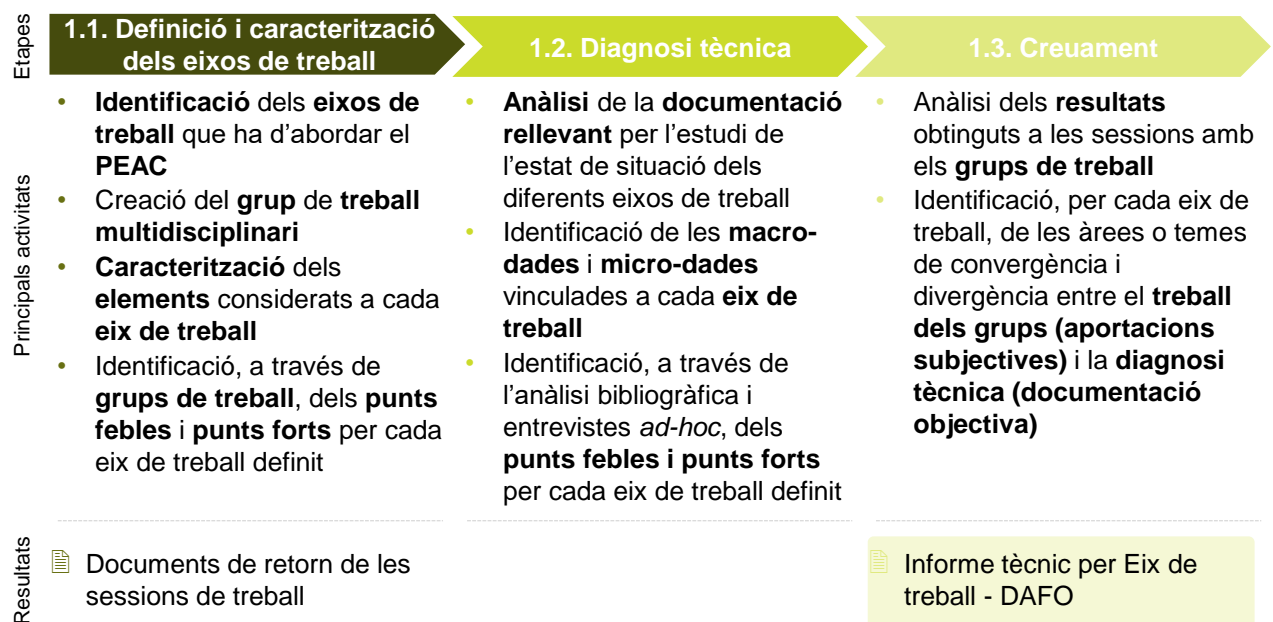
Enfocament metodològic

Per tal d'**elaborar** un **Pla Estratègic de l'Alimentació a Catalunya** alineat amb la **realitat** del **sector**, és necessari realitzar prèviament un **estudi** en **profunditat** del seu **estat de situació**. En aquest sentit, a continuació s'**identifiquen** les **etapes** i les **activitats** desenvolupades durant la primera fase en el marc del plantejament metodològic global del projecte:

Enfocament metodològic global del PEAC

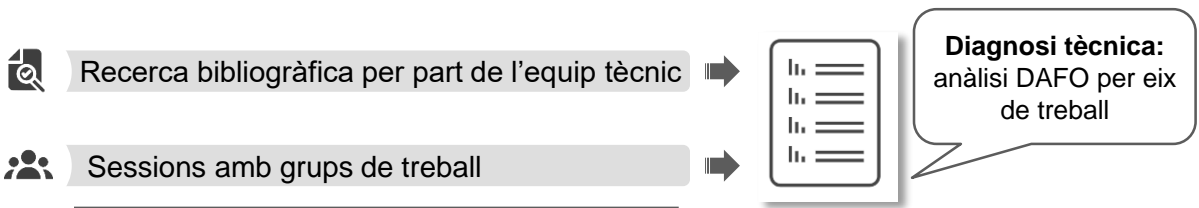
Enfocament metodològic PEAC - Fase 1: Diagnosi tècnica

— Present document —

L'**anàlisi** de la **situació actual** de l'**alimentació** ha de realitzar-se des de **totes** les **dimensions** directa i indirectament vinculades a la configuració del model alimentari de Catalunya. Per aquest motiu, la **diagnosi** és el resultat de considerar una **aproximació subjectiva** (**diagnosi participativa**, mitjançant sessions amb grups de treball), i **objectiva** (**diagnosi tècnica**, a través de l'estudi bibliogràfic), identificant l'**estat de l'art** com a **resultat** de l'**encaix** entre aquestes dues perspectives.

Inputs per la construcció de la Diagnosi tècnica

Els grups de treball estan conformats pels membres de les quatre **comissions** del **Consell Català de l'Alimentació** (CCA), així com alguns **perfils de referència** per garantir la major **representació** dels diferents agents que componen la cadena de valor alimentària. Cadascun d'aquests grups ha treballat uns eixos concrets (veure més detall dels eixos a la pàgina següent) en funció de la temàtica d'aquests i del perfil dels membres:

	Grup de treball 1	Grup de treball 2	Grup de treball 3	Grup de treball 4
Composició	<ul style="list-style-type: none"> • Membres de la Comissió de la Cadena Agroalimentària • Experts 	<ul style="list-style-type: none"> • Membres de la Comissió de Competitivitat i Internacionalit. Alimentàries • Experts 	<ul style="list-style-type: none"> • Membres de la Comissió de Gastronomia i Territori • Experts 	<ul style="list-style-type: none"> • Membres de la Comissió de Malbaratament i Sostenibilitat • Experts
Eixos de treball	<ul style="list-style-type: none"> ○ <i>Seguretat alimentària</i> ○ <i>Salut i nutrició - Grup ad hoc</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ○ <i>Sostenibilitat econòmica</i> ○ <i>R+D+i</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ○ <i>Territori, gastronomia i cultura</i> ○ <i>Comunicació i sensibilització</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ○ <i>Sostenibilitat ambiental</i> ○ <i>Formació, treball i sostenibilitat social</i>

Per garantir la **visió transversal**, s'ha habilitat un **grup multidisciplinari** dins del model de governança del projecte compost per membres de les comissions del CCA i perfils experts. Aquest grup s'activarà al llarg de totes les fases del projecte per garantir la consecució dels objectius establerts i validar els resultats obtinguts.

Contextualització dels eixos de treball

A continuació es mostra el conjunt d'**eixos** formulats com a **marc de treball** per articular la **diagnosi tècnica** del PEAC, entre els quals es troba l'eix de **Sostenibilitat Social**, objecte del present document.

Eixos estratègics: Dimensions clau per configurar el model alimentari de futur de Catalunya

Sostenibilitat Econòmica	Elements clau de la sostenibilitat econòmica i model productiu de cada fase de la cadena
Sostenibilitat Ambiental	Ús de recursos naturals , gestió de residus i elements clau de la sostenibilitat ambiental de cada fase de la cadena
Sostenibilitat Social	Garantia de l' accés a una alimentació digna per part de tota la ciutadania i instrumentalització de l'alimentació com a eina d' inclusió social
Formació i Treball	Formació i capacitació requerida, generació de llocs de treball i condicions laborals de cada fase de la cadena
Salut i Nutrició	Impacte de l'alimentació en la salut i estat nutricional de tots els agents involucrats en les diferents fases de la cadena
Seguretat i Qualitat Alimentària	Accés a una alimentació suficient, innòcua, nutritiva i de qualitat d'acord amb les necessitats i preferències alimentàries per a una vida activa i saludable
Territori, Gastronomia i Cultura	Contribució de les diferents fases de la cadena a la diversitat i l'equilibri del territori català , i construcció d'una identitat cultural al voltant de l'alimentació i de la gastronomia

Eixos instrumentals: Elements que es configuren com **palanques de canvi transversals**

Comunicació i Sensibilització	Estratègies de difusió , transmissió d' informació i coneixement a cada fase de la cadena
R+D+i	Ús i capitalització de la innovació , la recerca i la investigació en relació amb les diferents fases de la cadena

Adicionalment, l'anàlisi s'ha realitzat tractant cadascun d'aquests **eixos en profunditat**, identificant els grans **temes** i **sub-temes** que s'hi relacionen i estructurant-los a partir de cada una de les **fases** de la **cadena de valor alimentària**.

Estructura del document de diagnosi per eix de treball

Com s'ha mencionat anteriorment, el present **document** recull els **resultats** obtinguts a través de l'anàlisi realitzada en relació amb l'eix de **Sostenibilitat Social**. En termes d'estructura, la **diagnosi inclou**:

Conceptualització de l'eix de treball

Definició de l'eix de treball en qüestió, especificant les seves principals dimensions i característiques

Estat de l'art

Anàlisi documental de les principals volumetries i altres dades quantitatives rellevants, així com de les possibles tendències al voltant de l'eix de treball

Percepcions i valoracions qualitatives

Recull de les opinions i aportacions obtingudes a través de la sessió de treball realitzada durant la fase de diagnosi tècnica

Anàlisi de les Debilitats, Amenaces, Fortaleses i Oportunitats (DAFO)

Identificació dels punts febles (debilitats i amenaces) i els punts forts (fortaleses i oportunitats) relacionats amb l'eix de treball

Detall de l'anàlisi DAFO

Objectius principals

- **Identificar** els **punts febles** i els **punts forts**, tant des d'una **perspectiva interna** (*Debilitats i Fortaleses*), com **externa** (*Amenaces i Oportunitats*), per a tots els àmbits i sub-àmbits de l'eix de treball

Il·lustratiu

	Fortaleses	Debilitats
Interna	<ul style="list-style-type: none"> • Competitivitat del sistema R+D+i sector agroalimentari • Concursió internacional de qualitat en el sector agroalimentari • Producció de qualitat diferenciada • Alta qualificació dels professionals de l'ecosistema de R+D+i agroalimentari	<ul style="list-style-type: none"> • Reducció gradual de moltes empreses que impedeix la inversió en R+D+i • Baix nivell de col·laboració entre empreses i agències del desenvolupament • Excessiu cost laboracional productives, comercial i de R+D+i en les empreses • Reducció nombre de sistemes de gestió de la innovació en les empreses
Externa	<ul style="list-style-type: none"> • Situació socioeconòmica actual • Finançament de projectes de recerca a nivell internacional • Internacionalització de les empreses agroalimentàries catalanes • Major sostenibilitat i ús de les tecnologies en el sector agroalimentari	<ul style="list-style-type: none"> • Increment de la competència a nivell empresarial com d'alguns del sistema R+D+i a nivell internacional • Canvis en el consum • Pressió sobre els preus dels productes agroalimentaris • Deslocalització de la producció

Matriu DAFO

Descripció

- **Detecció** dels **punts febles** i **punts forts** de l'eix de treball definit a través de, tant l'**anàlisi bibliogràfica** realitzada, com dels **resultats** de la **sessió de treball** en grups
- **Identificació** de les **àrees** o **temes** de **convergència** i **divergència** entre l'**anàlisi documental** (informació objectiva) i el **treball dels grups** (aportacions subjectives)
- **Consolidació de la informació** i **definició** de les **debilitats**, **fortaleses**, **amenaces** i **oportunitats** associades a l'eix, classificant-les d'acord amb cadascuna de les fases de la cadena de valor alimentària
- **Construcció** de la **matriu DAFO** per l'eix de treball

Consideracions metodològiques

L'objectiu de la diagnosi és presentar, d'una manera **operativa** i **clara**, l'**estat de situació** per cada eix de treball i **caracteritzar** les **dimensions** i **dinàmiques** dels principals **elements** que el configuren. En aquest sentit, és pertinent explicar les consideracions metodològiques de partida a partir de les quals s'ha realitzat aquest exercici materialitzat en el present document:

Consideracions metodològiques

Marc de referència: Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS)

Els **17 Objectius de Desenvolupament Sostenible** establerts per Nacions Unides per assolir l'any 2030 són el **pla mestre** a nivell **mundial** per aconseguir un **futur sostenible**

A nivell **catalogà**, la seva implementació s'ha instrumentalitzat a través del **Pla nacional per a l'Agenda 2030**, instrument dinàmic que ha de vetllar per l'assoliment dels ODS mitjançant les polítiques públiques impulsades per la Generalitat de Catalunya, i garantir la coherència de totes les accions adoptades.

Il·lustratiu

La **política alimentària** esdevé un **àmbit estratègic** a l'hora de contribuir als principals **ODS**, i és precisament aquest enfocament la base de referència per a elaborar la **diagnosi** del PEAC i, sobretot, el que s'utilitzarà de cara a la formulació de les **línies** i **iniciatives** que se'n derivin

Premisses per a la construcció de la diagnosi de cada eix de treball

S'ha considerat gran part de la **producció científica, divulgativa i informativa** realitzada al voltant dels eixos de treball per tal de tenir un **fonament teòric** i unes **dades de referència sòlides** (veure apartat 03 per consultar la bibliografia de referència contemplada);

Amb aquest **marc referencial** i, per tal d'elaborar un **document complet** però, alhora, **àgil** i **entenedor**, s'ha realitzat una **selecció** d'aquelles **variables** més **rellevants** per caracteritzar les principals dimensions de cada eix;

Així doncs, la **diagnosi** aspira a contenir una **visió àmplia, fonamentada i representativa** de les **dinàmiques** i **condicions més significatives** que descriuen el **context actual** per a cada eix de treball.

2

Diagnosi de l'eix de Sostenibilitat Social

2.1 Conceptualització de l'eix de treball

2.2 Estat de l'art

Pobresa i pobresa alimentària o malnutrició

Inclusió social i inserció sociolaboral

2.3 Percepcions i valoracions

2.4 Anàlisi de les Debilitats, Amenaces, Fortaleses i Oportunitats (DAFO)

Conceptualització de l'eix de treball

La sostenibilitat social correspon a un desenvolupament que manté la cohesió social alhora que satisfà les necessitats individuals de benestar, cultura i participació ¹

L'eix de **Sostenibilitat Social** en el qual s'aprofundeix en les pàgines següents, fa referència a la **dimensió social del sector alimentari**. D'acord amb el Comitè per a la Cohesió Social del Consell d'Europa, les societats dividides i desiguals no només són injustes sinó que no poden garantir la seguretat democràtica ni l'estabilitat a llarg termini i **són incompatibles amb el desenvolupament sostenible**. L'alimentació és un dels **drets fonamentals de les persones segons la Declaració Universal de Drets Humans**, fet que situa al sector alimentari com a imprescindible per a la **garantia de drets a Catalunya**.

Principals dimensions

- **Pobresa:** la pobresa es defineix com la **manca dels recursos necessaris per poder tenir una vida digna** i està conformada per **múltiples dimensions**.
- **Pobresa alimentària o malnutrició:** dins de la pobresa, la pobresa alimentària o malnutrició es defineix com les **carències, excessos o desequilibris de la ingesta d'energia i/o nutrients d'una persona que no permeten una alimentació suficient, segura i saludable**. Aquest concepte inclou, d'una banda, la **desnutrició** (la qual té conseqüències com l'estatura o el pes inferior al que correspondria segons l'edat i les carències o insuficiències de micronutrients i macronutrients) i, de l'altra, el **sobrepès i la obesitat**. Aquest segon tipus de malnutrició està relacionat amb la "fam oculta", la qual es defineix com la **deficiència de micronutrients i macronutrients essencials** i sol ser més difícil d'identificar que la desnutrició.
- **Inclusió social:** la inclusió social es defineix com la **garantia d'oportunitats de les que disposa una persona per a participar d'una forma plena a la vida social** i gaudir així d'un nivell de vida adequat. Així, la inclusió incorpora **tant la integració com la participació**, és a dir, la incorporació i reconeixement de la persona en el sí de la comunitat i la disposició d'informació, veu i vot a la mateixa.
- **Inserció sociolaboral:** com a eina primordial per a la integració social i econòmica de totes les persones de la comunitat, **el treball vertebrava la cohesió social**. La inserció sociolaboral pretén donar resposta a la **manca d'accés al mercat del treball per part de persones en risc d'exclusió** i sol vertebrar-se a través d'itineraris personalitzats d'inserció que tenen com a objectiu la millora del nivell d'ocupabilitat, l'increment de les possibilitats d'accés al mercat laboral i la inclusió social. Aquests itineraris poden resultar en una ocupació dins de qualsevol sector d'activitat, fet pel qual **el sector alimentari també esdevé un agent rellevant en la resolució d'aquesta necessitat social**.

¹WCED, 1987

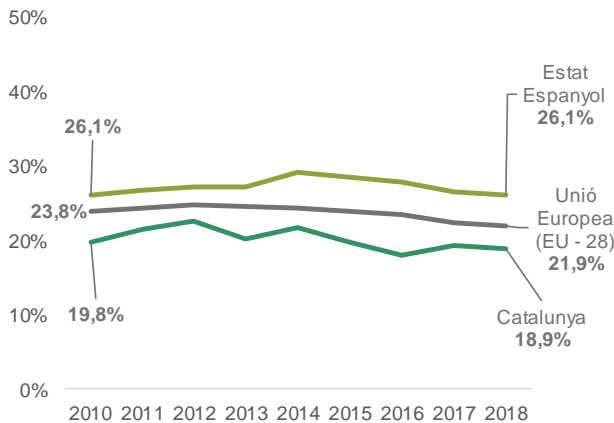
Estat de l'art

Pobresa i pobresa alimentària o malnutrició

El **18,9% de la població catalana** (més de 1,4 milions de persones) es troba en **risc de pobresa o exclusió social segons l'indicador AROPE** (el qual inclou els conceptes de risc de pobresa després de transferències socials, pertinença a llars amb intensitat de treball molt baixa i privació material severa), una dada que es manté **per sota de la mitjana europea i estatal**. El **40,6% d'aquestes persones pateixen una situació de pobresa crònica** (és a dir, han estat en la mateixa situació durant 2 dels darrers 3 anys). Aquesta situació **s'agreuja en determinats col·lectius**, tals com les persones aturades, les persones amb nacionalitat estrangera, les persones menors de 18 anys o les dones. Addicionalment, **el 14,4% de les persones treballadores es troben en risc de pobresa**, evidenciant la multiplicitat de factors que poden intervenir en aquesta situació.

Figura 1: Pobresa

Evolució del percentatge de persones en risc de pobresa o exclusió social a Europa, a l'Estat Espanyol i a Catalunya (indicador AROPE)

Font: (2) Càritas, 2017 / (3) EUROSTAT, 2019 / (4) EAPN, 2019 / (5) IDESCAT, 2019

Percentatge de persones en risc de pobresa i/o exclusió social a Catalunya segons variables clau (2018 i 2019)

40,6% de les persones en risc de pobresa o exclusió social es troben en situació de pobresa crònica

59% de les persones aturades es troben sota el llindar de la pobresa

48% de les persones amb nacionalitat estrangera es troben en risc de pobresa o exclusió social

31% de les persones menors de 18 anys es troben en risc de pobresa o exclusió social

21% de les dones es troben en risc de pobresa o exclusió social (respecte el 16,8% dels homes)

14,4% de les persones treballadores es troben en risc de pobresa

La dimensió alimentària de la pobresa també es manifesta a Catalunya, on **el 49,6% de la població entre 0 i 74 anys pateix de malnutrició**. La **desnutrició** sol afectar més a **menors d'edat i a dones**, mentre que el **sobrepès i obesitat** tenen més prevalença en **homes adults**.

Figura 2: Pobresa alimentària o malnutrició

Percentatge de persones amb malnutrició a Europa, a l'Estat Espanyol i a Catalunya (2017 i 2018)

54,6% de la població europea amb malnutrició

(3,3% és desnutrició, el 36,3% sobrepès i el 15% obesitat)

54,4% de la població de l'Estat Espanyol amb malnutrició

(3,3% és desnutrició, el 37,1% sobrepès i el 14% obesitat)

49,6% de la població de Catalunya entre 0 i 74 anys amb malnutrició (2,7% és desnutrició, el 33% sobrepès i el 13,9% obesitat)

Percentatge de persones amb malnutrició a Catalunya segons variables clau (2018 i 2019)

5,5% de les persones menors de 18 anys tenen desnutrició

3,2% de les dones entre 18 i 74 anys tenen desnutrició

43,6% dels homes entre 18 i 74 anys tenen sobrepès i 15,7% tenen obesitat

Font: (3) EUROSTAT, 2019 / (6) Generalitat de Catalunya, 2019

Inclusió social i inserció sociolaboral

Com a sector d'activitat rellevant a **Catalunya**, el sector alimentari juga un paper important també en la dimensió de la inclusió social. **El 54,5% de la població de Catalunya es troba en situació d'integració no plena** (és a dir, es veuen afectades per algun dels 35 indicadors de l'Enquesta sobre Integració i Necessitats Socials que determinen l'exclusió en els àmbits econòmic, de ciutadania i de llaços socials), un **percentatge superior a la mitjana estatal**. Aquesta dada és la suma de les persones en **situació d'integració precària** (les quals estan afectades per entre 1 i 5 indicadors), **d'exclusió moderada** (entre 6 i 8 indicadors) i **d'exclusió severa** (entre 8 i 16 indicadors).

Figura 3: Inclusió social

Percentatge de persones en situació d'integració no plena a l'Estat Espanyol i a Catalunya (2018)

51,6% de la població de l'Estat Espanyol es troba en situació d'integració no plena
(33,2% és integració precària, 9,6% és exclusió moderada i 8,8% exclusió severa)

54,5% de la població de Catalunya es troba en situació d'integració no plena
(35,1% és integració precària, 9,8% és exclusió moderada i 9,6% exclusió severa)

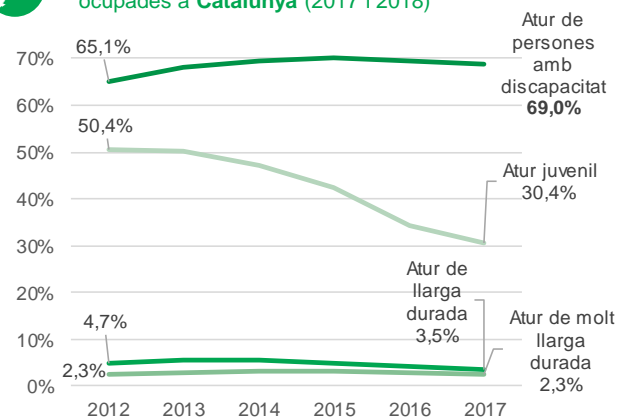
Font: (7) FOESSA, 2018

En termes d'inserció sociolaboral, **el 3,5% de la població activa de Catalunya es troba en situació d'atur de llarga durada** (és a dir, des de fa un any o més) i el **2,3% es troba en situació d'atur de molt llarga durada** (fa dos anys o més), mentre que l'**atur juvenil** (persones aturades entre 16 i 24 anys sobre la població activa en aquesta franja d'edat) és del **30,4%**. Addicionalment, **el 69% de les persones amb discapacitat que tenen voluntat de treballar es troben en situació d'atur** i la tendència ha sigut **creixent des de l'any 2012**. En relació amb altres col·lectius i a mode il·lustratiu degut a la manca de dades agregades, **2 Programes impulsats a Catalunya han facilitat la inserció sociolaboral de 6.571 persones**. Així, des de l'àmbit públic, el sector privat i el Tercer Sector català **es treballa per la inserció sociolaboral dels diferents col·lectius en risc d'exclusió social** tant al sector alimentari com a la resta de sectors.

Figura 4: Inserció sociolaboral

Nombre de persones amb discapacitat i en risc d'exclusió ocupades a Catalunya (2017 i 2018)

Nombre de persones en risc d'exclusió social contractades a 2 programes realitzats a Catalunya

5.150 persones en risc d'exclusió contractades entre els anys 2015 i 2017 a l'Àrea Metropolitana de Barcelona en el marc del Programa Làbora

1.421 persones en risc d'exclusió contractades entre els anys 2016 i 2018 a Catalunya en el marc del Programa Operatiu d'Inclusió Social i de l'Economia Social

Font: (8) Generalitat de Catalunya, 2019 / (9) IDESCAT, 2019

Font: (10) Ajuntament de Barcelona, 2019 / (11) Creu Roja, 2018

Percepcions i valoracions qualitatives

Adicionalment a l'anàlisi documental i, per tal de disposar d'una **diagnosi completa** que inclogui totes les perspectives d'estudi, s'han recollit les **percepcions i valoracions** realitzades pels **participants del grup de treball** que va abordar l'eix de **Sostenibilitat Econòmica**. Així doncs, a continuació es presenta la consolidació dels principals resultats obtinguts, classificats segons les fases de la cadena de valor alimentària:

Fortaleses

Oportunitats de millora

No exhaustiu

ACCÉS A UNA ALIMENTACIÓ DIGNE

- Presència de **recursos, eines i equipaments públics de qualitat** per accedir a una **alimentació digna**
- **Promoció de la sostenibilitat social** per part del **Tercer Sector i l'Economia Social**
- Existència de **sistemes i models productius i de distribució compromesos amb les necessitats socials**
- Promoció de **nous models d'accés no estigmatitzadors** que **superen l'assistència basada en la caritat i promouen l'empoderament de les persones**
- Posada en valor dels **menjadors escolars com a eina** per a promoure l'**accés a una alimentació digna**

INCLUSIÓ SOCIAL I INSERCIÓ SOCIOLABORAL

- Increment de la **solidaritat i la conscienciació social**
- Oportunitat per a la **inserció sociolaboral** en el marc de la **lluita contra les pèrdues i el malbaratament** i altres àmbits vinculats al sector alimentari

Fortaleses

Oportunitats de millora

No exhaustiu

ACCÉS A UNA ALIMENTACIÓ DIGNE

- Tendència creixent dels **aliments processats**
- **Etiquetatge confús** i que facilita el frau
- Manca de **temps per a realitzar la compra i cuinar els aliments**
- Manca de **diversitat de l'oferta de productes saludables** a determinats territoris
- **Insuficiència de les ajudes** públiques
- Necessitat de **promoure el dret efectiu a una alimentació digna** i generar **transformacions estructurals**
- Manca **d'incentius per promoure i donar visibilitat a les pràctiques de sostenibilitat social** implementades per part dels diferents agents implicats
- Existència **d'incentius negatius vinculats a estratègies de comunicació i comercialització poc transparents**

INCLUSIÓ SOCIAL I INSERCIÓ SOCIOLABORAL

- Creixement de l'**aporafòbia i l'estigma** vers les persones en risc de pobresa o exclusió social

Anàlisi DAFO

Finalment, com a resultat del **creuament** entre les **dades objectives** obtingudes a través de l'**anàlisi documental**, i les **aportacions subjectives** dels **participants** del corresponent **grup de treball**, s'ha **definit l'estat de situació global** de l'**alimentació** en relació amb l'eix de **Sostenibilitat Social**, a través de la construcció d'un **DAFO**.

En aquest sentit, a continuació es presenta la **consolidació** dels **principals resultats** obtinguts, els quals es descriuen de forma detallada en les pàgines següents.

Anàlisi interna

DEBILITATS

- Model de recolzament públic que no resol la totalitat de la necessitat social
- Manca de visibilitat del problema de la "fam oculta"
- Manca de diversitat de l'oferta de productes saludables a determinats territoris
- Elevat cost energètic que dificulta el consum de productes no processats
- Prevalença d'iniciatives amb impacte a curt termini respecte a les que generen transformacions estructurals
- Escassetat d'incentius econòmics per millorar la responsabilitat social

Anàlisi externa

AMENACES

- Impacte social de la desacceleració econòmica
- Tendència creixent de l'aporafòbia

FORTALESES

- Existència d'un sistema públic de recolzament
- Existència d'un teixit social divers i ric
- Gran volum, àmplia diversitat i distribució territorial d'oportunitats laborals generades
- Increment de la consciència social i la solidaritat

OPORTUNITATS

- Innovació en l'abordatge de la necessitat d'alimentació i la pobresa per part del sector social
- Tendència creixent de la responsabilitat social per part de grans, mitjanes i petites empreses del sector
- Major col·laboració entre el sector de la inserció sociolaboral i el sector alimentari

Entrant en detall en cada quadrant del DAFO, les principals **debilitats** identificades són:

D E B I L I T A T S (I/II)

ACCÉS A UNA ALIMENTACIÓ DIGNE

- **Model de recolzament públic que no resol la totalitat de la necessitat social:** tot i l'existència d'un sistema públic de recolzament, el 18,9% de la població catalana es troba en risc de pobresa o exclusió social segons l'indicador AROPE (EAPN, 2019)⁴ i el 49,6% de la població entre 0 i 74 anys pateix de malnutrició (Generalitat de Catalunya, 2019)⁶. Addicionalment, la Fundació Banc dels Aliments atén a 117.603 persones beneficiàries mensualment (Banc dels Aliments, 2019)¹² i la Federació d'Associacions de Mares i Pares d'Alumnes de Catalunya (FaPaC) alerta de que només un de cada quatre estudiants en risc d'exclusió reben l'ajut pel 100% dels àpats. En aquest darrer àmbit, el llindar mínim per a l'accés a les beques així com la realització de jornada intensiva als instituts públics es consideren elements determinants (social.cat, 2017)¹³. Finalment, la manca de cobertura de la necessitat sol afectar encara més als col·lectius més vulnerables dintre de les persones en risc de pobresa o exclusió social, tals com les persones aturades, les persones amb nacionalitat estrangera, les persones menors de 18 anys o les dones (EAPN, 2019)⁴.
- **Manca de visibilitat del problema de la "fam oculta":** tot i que el tipus de malnutrició més fàcil d'identificar i amb major visibilitat social és la desnutrició, aquesta representa només el 2,7% del total de la població (Generalitat de Catalunya, 2019)⁶. La resta de la ciutadania, especialment aquelles persones amb sobrepès o obesitat i aquelles en risc de pobresa o exclusió social, pot tenir una manca de micronutrients i macronutrients i patir de "fam oculta", la qual no sol ser tan identificable ni visible a la societat (ECAS-UPC, 2017)¹⁴.
- **Manca de diversitat de l'oferta de productes saludables a determinats territoris:** segons l'estudi realitzat en el marc del projecte Heart Healthy Hoods, les escoles de les zones més desfavorides a les ciutats com Barcelona compten amb més botigues que venen aliments poc saludables i prescindibles. A l'estudi aquest fet es quantifica en el cas de Madrid, on les escoles de les zones més desfavorides compten amb un 62% més de botigues que venen aliments poc saludables i prescindibles respecte les zones més afavorides (Garcinuño, 2019)¹⁵.
- **Elevat cost energètic que dificulta el consum de productes no processats:** el 7,5% de les llars catalanes pateix de pobresa energètica, és a dir, no poden pagar les factures de l'electricitat, el gas o l'aigua (Ivàlua, 2018)¹⁶. Un dels motius d'aquest fet és el cost de l'electricitat, el qual s'ha incrementat un 70% a Catalunya entre els anys 2006 i 2016 i un 11% entre 2017 i 2018 (Valls, 2019)¹⁷. Aquesta manca d'accés a l'energia genera un major consum de productes processats.

Aspectes positius

Aspectes negatius

D E B I L I T A T S (II/II)

ACCÉS A UNA ALIMENTACIÓ DIGNE

- **Prevalença d'iniciatives amb impacte a curt termini respecte les que generen transformacions estructurals:** pel fet de ser una necessitat bàsica, moltes de les iniciatives que aborden l'accés a una alimentació digna solen fer-ho des d'una visió a curt termini. Sent aquesta una visió necessària, des del sector social es considera que cal una major proliferació i consolidació d'iniciatives amb visió a llarg termini i que generin transformacions estructurals en aquesta necessitat.
- **Escassetat d'incentius econòmics per millorar la responsabilitat social:** els diversos agents del sector identifiquen una manca d'incentius a nivell econòmic que afavoreixin la responsabilitat social de les seves actuacions tant a nivell general com, concretament, en termes d'accés a una alimentació digna.

Pel que fa als elements externs que condicionen negativament, les principals **amenaces** són:

A M E N A C E S

ACCÉS A UNA ALIMENTACIÓ DIGNE

- **Impacte social de la desacceleració econòmica:** durant el mes d'octubre de 2019 la Cambra de Comerç ha rebaixat en quatre dècimes les previsions de creixement del PIB de Catalunya per l'any 2019 (arribant a un 1,9%) i les previsions per a l'any 2020 són inferiors, amb un creixement de l'1,7%. Aquest mateix organisme indica que es preveu una desacceleració econòmica al territori i que els principals motius són la pèrdua de confiança, les friccions comercials i el Brexit (Magallón, 2019)¹⁸. Aquesta desacceleració pot tenir un impacte negatiu en l'alimentació de la ciutadania, afectant especialment a les persones més vulnerables.

INCLUSIÓ SOCIAL I INSERCIÓ SOCIOLABORAL

- **Tendència creixent de l'aporafòbia:** la violència i la discriminació cap a les persones en risc de pobresa (concepte conegut com a porafòbia) roman oculta excepte en els casos més extrems i té un alt impacte sobre com les persones afectades perceben les seves pròpies vides (Grup de Periodistes Ramon Barnils)¹⁹. El 47% de les persones sense llar entrevistades a l'estudi més recent sobre aporafòbia havien sofert un delicte relacionat amb aquest tipus de discriminació, incloent insults o tractes vexatoris així com agressions físiques. Addicionalment, el 4% de les persones ateses per l'Oficina per la No Discriminació de Barcelona durant el primer semestre de l'any 2019 hi van acudir per motiu d'aporafòbia, un percentatge que s'allunya del principal tipus de discriminació (racisme i xenofòbia, amb un 40% dels casos) però que ha crescut darrerament (Ajuntament de Barcelona, 2019)²⁰.

Per la seva banda, les **fortaleses** detectades es detallen a continuació:

F O R T A L E S E S

ACCÉS A UNA ALIMENTACIÓ DIGNE

- **Existència d'un sistema públic de recolzament:** l'any 2017, un total de 101.205 persones van rebre ajuts individuals de menjador, més coneguts com a beques menjador (social.cat, 2017)¹³. Aquests ajuts específics per a l'alimentació complementen amb la resta de prestacions públiques que reben les persones en risc de pobresa o exclusió social a Catalunya, les quals són utilitzades per garantir l'accés a l'alimentació i cobrir altres necessitats bàsiques.
- **Existència d'un teixit social divers i ric:** el Tercer Sector Social a Catalunya està format per més de 3.000 entitats que atenen a 1.584.000 persones i representen l'1,4% del PIB català (Taula d'Entitats del Tercer Sector Social de Catalunya, 2017)²¹. El 60,1% de les entitats s'ubiquen a la vegueria de Barcelona, el 10,8% a la de Girona i el 29,1% restant s'ubiquen a la resta de territoris. En relació amb el sector alimentari, el 10% de les entitats tenen com a àmbit d'intervenció principal les necessitats bàsiques, entre les quals s'inclou l'accés a una alimentació digna (Taula d'Entitats del Tercer Sector Social de Catalunya, 2018)²².

INCLUSIÓ SOCIAL I INSERCIÓ SOCIOLABORAL

- **Gran volum, àmplia diversitat i distribució territorial d'oportunitats laborals generades:** el 14,1% de les persones treballadores a l'Estat Espanyol (2.605.024 persones) formen part del sector alimentari (MAPA, 2018)²³ i la indústria agroalimentària és el motor del teixit industrial de Catalunya i la principal creadora de llocs de treball amb 83.000 persones empleades l'any 2017, un 2,5% sobre el total de persones treballadores al territori (ara.cat, 2018)²⁴. Addicionalment, el sector alimentari és divers tant pel fet de generar llocs de treball de perfils i condicions molt diverses com per tenir un elevat grau de dispersió territorial.
- **Increment de la consciència social i la solidaritat:** a Catalunya hi ha més de 510.000 persones voluntàries i més de 1.550.000 persones associades a les més de 24.000 entitats sense afany de lucre existents (Generalitat de Catalunya, 2018)²⁵. A nivell d'alimentació i a mode il·lustratiu, durant l'any 2018 més de 28.313 persones van ser voluntàries de la campanya del gran recapte de Banc dels Aliments (Banc dels Aliments)²⁶.

En darrer lloc, les **oportunitats** observades són les que es presenten en aquesta pàgina:

O P O R T U N I T A T S

ACCÉS A UNA ALIMENTACIÓ DIGNE

- **Innovació en l'abordatge de la necessitat d'alimentació i la pobresa per part del sector social:** durant els darrers anys s'observa una tendència al reenfocament del model de les iniciatives socials que contribueixen a l'accés a una alimentació digna, passant de models més assistencials a altres de base més transformadora. Un exemple d'aquests tipus d'iniciatives són les més de 5 xarxes d'aliments existents a Barcelona, en les quals diverses persones s'organitzen de manera horitzontal i assembleària per recuperar i distribuir-se els aliments que anaven a ser malbaratats pels comerços col·laboradors de la xarxa (Zero Waste BCN, 2017)²⁷. Altres exemples són els supermercats cooperatius, els quals s'estan promovent a ciutats com Barcelona, Manresa o Olot i permeten intercanviar hores de feina per aliments (Lodeiro, 2018)²⁸ i la resta d'iniciatives d'intercanvi, ja siguin els bancs del temps o els restaurants del temps.
- **Tendència creixent de la responsabilitat social per part de grans, mitjanes i petites empreses del sector:** el nombre d'empreses que van rebre algun tipus de certificació de Responsabilitat Social Empresarial a Catalunya es va incrementar en un 40% l'any 2016 respecte el 2015, sumant un total de 60 empreses (Serrano, 2016)²⁹, i el volum s'ha elevat fins a 80 empreses l'any 2019 (respon.cat)³⁰. Tot i el creixement, les dades absolutes manifesten que encara queda molt espai per recórrer en termes de responsabilitat social (especialment a les petites i mitjanes empreses), pel què s'identifica l'oportunitat de promoure aquest tipus d'accions per tal de contribuir a la resolució de la necessitat d'alimentació digna al territori.

INCLUSIÓ SOCIAL I INSERCIÓ SOCIOLABORAL

- **Major col·laboració entre el sector de la inserció sociolaboral i el sector alimentari:** degut al volum i diversitat del sector alimentari català i del sector de la inserció laboral, s'identifica l'oportunitat d'enfortir els vincles entre aquests dos àmbits per tal de promoure la inserció sociolaboral. En aquest sentit, agents rellevants d'ambdós sectors ja estan col·laborant i han contribuït a generar bones pràctiques en aquest sentit (Taula d'Entitats del Tercer Sector Social de Catalunya, 2017)³¹.

3

Bibliografia de referència

A continuació es presenten els principals **documents consultats** per tal de realitzar la diagnosi de l'eix de *Sostenibilitat Social*.

(1) World Commission on Environment And Development (WCED). (1987). Our Common Future (Brundtland Report). Unites Nations.

(2) La Vanguardia. (2017). Se triplica la pobreza crónica en Cataluña en los últimos tres años. EUROPA PRESS.

<https://www.lavanguardia.com/local/barcelona/20171116/432926168295/se-triplica-la-pobreza-cronica-en-catalunya-en-los-ultimos-tres-anos.html>

(3) Eurostat. (2019). Income and Living Conditions.

<https://ec.europa.eu/eurostat/web/income-and-living-conditions/data/database>

(4) European Anti Poverty Network – EAPN. (2019). El Estado de la Pobreza Seguimiento del Indicador de Pobreza y Exclusión Social en España 2008-2018.

https://www.eapn.es/estadodepobreza/ARCHIVO/documentos/Informe_AROPE_2019_CATALUNIA.pdf

(5) Institut d'Estadística de Catalunya. (2019). Condicions de Vida.

<https://www.idescat.cat/indicadors/?id=anuals&n=10038&t=201700&lang=es>

(6) Generalitat de Catalunya. (2019). Resultats de l'enquesta de salut de Catalunya (ESCA) 2017. Departament de Salut.

http://salutweb.gencat.cat/ca/el_departament/estadistiques_sanitaries/enquestes/esca/resultats_enquesta_salut_catalunya/

(7) Fundació Foessa. (2019). Informe sobre Exclusió i Desenvolupament Social a Catalunya.

http://giec.tarraconense.cat/wp-content/uploads/sites/97/2019/07/2019_07_03_CC_Informe_FOESSA_Catalunya_2018_Resum_baixa_resolució.pdf

(8) Generalitat de Catalunya. (2019). Població amb discapacitat i mercat de treball. Observatori del Treball i Model Productiu

http://observatoritreball.gencat.cat/ca/ambits_tematicos/col_lectius_socials/discapacitats_i_mercat_treball/

(9) Institut d'Estadística de Catalunya. (2019). Indicadors relatius al mercat de treball.

<https://www.idescat.cat/pub/?id=intpobr&n=8230&lang=es>

(10) Ajuntament de Barcelona. (n.d.). Programa LÀBORA Bones Pràctiques Socials - Comunitat d'innovació i coneixement.

<https://ajuntament.barcelona.cat/dretssocials/ca/bones-practiques-socials/programa-labora>

(11) Creu Roja Catalunya. (2019). La Cruz Roja inserta en el mercado laboral cerca de 1.500 personas en riesgo de exclusión social en Cataluña.

<http://www.creuroja.org/AP/cm/5854P286L1/La-Creu-Roja-insereix-al-mercat-laboral-prop-de-1-500-persones-en-risc-d-exclusio-social-a-Catalunya.aspx>

(12) Banc dels Aliments. (2019). Persones Ateses.

<https://www.bancdelsaliments.org/es/pobresa-alimentaria/>

(13) social.cat. (2017). Només el 22,53% de les beques menjador cobreix tots els àpats.

<https://www.social.cat/noticia/6631/les-beques-menjador>

(14) Entitats Catalanes d'Acció Social. (2017). El Programa Làbora capacita 3.304 persones en risc d'exclusió perquè puguin trobar feina.

<https://acciosocial.org/programa-labora-capacita-3304-persones-en-risc-exclusio-per-trobar-feina/>

(15) Garcinuño, P. (2019). Dime en qué barrio vives y te diré qué salud tienes. INNOVASPAIN.

<https://www.innovaspain.com/barrios-cardiosaludables/>

(16) Institut Català d'Avaluació de Polítiques Públiques (Ivàlua). (2018). Abast de la pobresa energètica a Catalunya. Causes, conseqüències i possibles polítiques per mitigar-la.

http://www.ivalua.cat/documents/1/21_09_2018_11_41_53_1_Abast_pobresa_energetica.pdf

(17) Valls, F. (2019). Leyes, derechos y pobreza energética. El PAÍS.

https://elpais.com/ccaa/2019/09/14/catalunya/1568457599_622258.html

(18) Magallón, E. (2019). La Cambra rebaja la previsión de crecimiento del PIB de Catalunya al 1,9%, cuatro décimas menos. LA VANGUARDIA.

<https://www.lavanguardia.com/economia/20191023/471158340610/cambra-de-comerc-rovira-canadell-economia-catalana-desaceleracion.html>

(19) Grup de Periodistes Ramon Barnils. (n.d.). L'Aporofòbia o el Delicte de ser Pobre i Invisibilitzat pels Mitjans. Observatori del Discurs Discriminatori als Mitjans Mèdia.cat:

<https://www.media.cat/discursodimitjans/laporofobia-delicte-pobre-invisibilitzat-pels-mitjans/>

(20) Ajuntament de Barcelona. (2019). La Oficina por la No Discriminación atiende 145 casos durante el primer semestre del 2019.

https://www.barcelona.cat/infobarcelona/es/inclusion/la-oficina-por-la-no-discriminacion-atiende-145-casos-durante-el-primer-semestre-del-2019_865563.html

(21) Taula d'Entitats del Tercer Sector Social de Catalunya. (2017). Baròmetre del Tercer Sector: creix un 2,2% el nombre de persones ateses per entitats socials.

<https://acciosocial.org/barometre-tercer-sector-2017/>

(22) Taula d'Entitats del Tercer Sector Social de Catalunya. (2018). Baròmetre del Tercer Sector Social Edició 2018.

http://www.tercersector.cat/sites/www.tercersector.cat/files/barometre2018_v6_web_definitiu.pdf

(23) Ministerio de Agricultura Pesca y Alimentación (MAPA). (2018). Contribución del Sistema Agroalimentario a la Economía Española. Actualización datos 2016.

https://www.mapa.gob.es/es/ministerio/servicios/analisis-y-prospectiva/vabdelsae2016_tcm30-482367.pdf

(24) ara.cat. (2018). La indústria alimentària, un motor econòmic de Catalunya.

https://www.ara.cat/editorial/industria-alimentaria-motor-economic-Catalunya_0_2139386258.html

(25) Generalitat de Catalunya. (2018). Informe de l'Associacionisme i el Vountariat a Catalunya. Voluntaris.Cat.

<http://voluntaris.cat/wp-content/uploads/Informe-de-l-associacionisme-i-el-vountariat-a-Catalunya-2018.pdf>

(26) Banc dels Aliments. (n.d.). El Gran Recapte.

<https://www.granrecapte.com/ca/que-es-el-gran-recapte/>

(27) Zero Waste BCN. (2017). Les xarxes d'aliments (a Barcelona).

<http://www.zerowastebcn.com/2017/11/les-xarxes-daliments/>

(28) Lodeiro, T. (2018). Supermercats cooperatius: efervescència de projectes. Opcions Impulsem El Consum Conscient.

<http://opcions.org/consum/supermercats-cooperatius-efervescencia/>

(29) Serrano, I. (2016). La empresa catalana, un 40% más responsable que en 2015. 20minutos.

<https://www.20minutos.es/noticia/2862823/0/empresas-catalanas-responsabilidad-social-corporativa/>

(30) respon.cat. (n.d.). Empreses Membres.

<https://www.respon.cat/empreses-membres/>

(31) Taula d'Entitats del Tercer Sector Social de Catalunya. (2017). Jornada Bones pràctiques de cooperació entre entitats socials i empreses del sector turístic.

<http://www.tercersector.cat/activitats/jornades/jornada-bones-practiques-de-cooperacio-entre-entitats-socials-i-empreses-del>

(32) Bosch, R. M. (2018). El 7% de los hogares catalanes sufre pobreza energética. LA VANGUARDIA.

<https://www.lavanguardia.com/local/catalunya/20181109/452805789238/pobreza-energetica-cataluna-factura-luz-condonacion-deuda-electricas.html>

(33) Díez, J., Cebrecos, A., Rapela, A., Borrell, L. N., Bilal, U., & Franco, M. (2019). Socioeconomic inequalities in the retail food environment around schools in a Southern European context. *Nutrients*, 11(7).

<https://doi.org/10.3390/nu11071511>

(34) European Anti Poverty Network – EAPN. (2018). Glosario.

https://www.eapn.es/estadodepobreza/ARCHIVO/documentos/Informe_AROPE_2018_GLOSARIO.pdf

(35) Hatento. (2015). Los delitos de odio contra las personas sin hogar.

<http://hatento.org/wp-content/uploads/2015/06/informe-resultados-digital.pdf>

(36) Institut d'Estadística de Catalunya. (2019). Taxes d'activitat, ocupació i atur. Per sexe i grups d'edat.

<https://www.idescat.cat/indicadors/?id=conj&n=10218&t=201204&col=2>

(37) Instituto Nacional de Estadística. (2019). Condiciones de Vida - Encuesta de Condiciones de Vida.

https://www.ine.es/dyngs/INEbase/operacion.htm?c=Estadistica_C&cid=1254736176807&menu=resultados&secc=1254736194793&idp=1254735976608

(38) Soro, S. (2017). Les entitats socials catalanes van atendre el 2016 un 2,2% més de persones que l'any anterior. Ara.Cat.

https://www.ara.cat/societat/entitats-socials-catalanes-persones-anterior_0_1915608575.html

